

СЦЕНОГРАФІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УСПІХУ БАЛЕТНОЇ ВИСТАВИ

У статті дається визначення поняттю «сценографія», розглядаються її художні можливості, особливості сценічних рішень балетних вистав.

Ключові слова: сценографія, дієва сценографія, балетна вистава.

The article considers the concept of «scenography», considers its artistic possibilities, peculiarities of stage solutions of ballet performances.

Key words: scenography, effective scenography, ballet performance.

Синтез і взаємодія різних видів мистецтв у балетній виставі позначається на її сценографії. Цей термін надзвичайно поширений у наукових дослідженнях, рецензіях та практиці драматичного театру, балету, опери. Саме сценографія вирішує один із ключових моментів постановки – просторове рішення вистави. Сценографія представляє собою синтетичну цілісність постановки на сцені, в якій фокусується вся система зорових відносин (актор-глядач, актор-актор, актор-режисер) та візуальної інформації про твір [4, с. 15]. У сценографії вистави всі мистецькі види і жанри перебувають у єдності, симбіозі, через що сприймаються не ізольовано, а у тісній взаємодії. Це відтворюється в різних сценографічних рішеннях режисерів та художників-постановників. Якщо раніше роль сценографії у балетній виставі зводилася до відтворення загального фону постановки, то тепер її роль переосмислена та кардинально змінена. Зараз весь комплекс елементів сценографії об'єднується в органічне ціле і спрямовується на те, щоб донести до глядачів головну ідею вистави своїми засобами, своєю «специфічною» мовою. Костюми, декорації, світло стають елементами «дієвої сценографії» (за висловом В. Берьозкіна) та відіграють важливу роль у художньому рішенні постановки [2, с. 23]. «Сценографія стверджує себе як мистецтво, у хорошому розумінні слова, функціональне, підпорядковане загальним законам складного синтетичного твору – вистави і розраховане на найтіснішу взаємодію з актором, драматичним текстом, музикою. Через цю узгодженість дій і розкриваються образи вистави», – писав історик театру, мистецтвознавець В. Берьозкін у своїй книзі «Театр Йозефа Свободи» [1, с. 32].

Існує безліч робіт, що розглядають конкретні етапи історії театральнo-декораційного мистецтва, особливості шекспірівської сцени, багато написано про вплив конструктивізму на матеріальну структуру вистав у світовому театрі 20-х та 30-х років ХХ століття. Про сценографічне оформлення вистав у різні часи писали А. Анікст, А. Джівелегов, Г. Бояджієв, С. Мокульський, А. Бартошевич, Б. Алперс та інші. Багато монографій та досліджень присвячено творчості окремих художників театру (В. Берьозкін «Мистецтво сценографії світового театру. Від витоків до середини ХХ століття»).

Мистецький доробок світової сценографії складається з безлічі найрізноманітніших індивідуальних авторських рішень художників-постановників та режисерів. Кожен митець бачить і вирішує питання художнього оформлення вистави по-своєму, в залежності від характеру драматичного або музичного твору, його режисерського прочитання, що, в свою чергу, стає методологічною основою системи дієвої сценографії [4, с. 20]. Багато вистав увійшли до скарбниці світового мистецтва саме завдяки цікавим рішенням сценографів. Прикладом плідної співпраці художника і режисера, однаково орієнтованих на експеримент, можна вважати роботи О. Екстера («Ромео і Джульєтта»), К. Малевича («Перемога під сонцем»), Л. Попової та В. Мейерхольда («Великодушний рогоносець»), Г. Пільц («Майстер та Маргарита»), Б. Боске («Руслан і Людмила») та інші.

Основні елементи балетної сценографії – декорації і костюм. У ХХ-ХХІ століттях з'явилася велика кількість різноманітних концепцій сценічного оформлення балетної сцени на протигагу традиційному заднику [4, с. 21]. Обумовлено це було різними причинами: зацікавленістю відомих художників у оформленні театральної вистави;

розмаїттям стилів і напрямків в мистецтві; розвитком інформаційних технологій (інтермедійні задники, 3D зображення, голограми тощо). Декорації стали активно впливати на загальний художній образ твору та визначати оригінальні прийоми його хореографічного рішення.

Великого значення для художнього оформлення вистави кінця ХХ – початку ХХІ століття набуло освітлення. Різні світлові ефекти відкрили перед хореографічним мистецтвом якісно нові можливості, дозволили балетмейстерам здійснювати складні пластичні рішення у спробі більш повного та глибокого впливу на глядача завдяки синтетичному поєднанню пластики і сценічного світла [3, с. 67]. Світлова партитура стала одним із дієвих засобів втілення режисерського задуму. Завдяки світлу балетмейстери-постановники отримали можливість використовувати його у сценічних рішеннях драматичних колізій, розкритті образів дійових осіб, їх характерів тощо. Так, у постановці Ю. Григоровича «Легенда про любов», завдяки грі світла (перемикання з зовнішнього плану на внутрішній і навпаки), передається романтична, інтимна обстановка на сцені. Ансамбль виконавців занурюється у темряву, а головні герої, в апофеозі своїх почуттів, висвічуються у яскравому колі. У ряді симфонічних балетів Дж. Ноймайера можна простежити моделювання сценічного простору саме за рахунок зміни напрямку освітлення.

Тенденції розвитку сценографії у сучасному балетному театрі, прагнення художників-постановників засобами пластичного мистецтва передати режисерський задум, більш повно розкрити систему художніх образів вистави у їх динамічному розвитку, викликає потребу у створенні та інновації нових технічних засобів з метою втілення художньої ідеї постановки [2, с. 26]. Ці засоби мають бути мобільними, спроможними до швидкої зміни форми, зручними у застосуванні. Багато переваг у цьому відношенні мають об'ємно-просторові конструкції (вантові, тентові, пневматичні, арочні, складки тощо).

Отже, балетна сценографія розглядається нами як сукупність просторових рішень вистави. Від вдалого професійного сценографічного оформлення вистави залежить її успіх та довголіття на театральній сцені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березкин В. Театр Йозефа Свободы. М., 1973. 112 с.
2. Березкин В. Искусство сценографии мирового театра. Вторая половина XX века. М., 2001. С. 22-26.
3. Голубенков А. Синтез как творческий метод в искусстве сценической хореографии // *Вісник Міжнародного слов'янського університету*. Серія: Мистецтвознавство: зб. наук. пр. Харків, 2011. Т. 14, № 2. С. 64-71.
4. Сценография в художественной целостности балетного спектакля и композиционно-образные возможности синтеза искусств // *Сцена*. 2008. № 4. С. 15-21.
5. Художественное оформление балетов С. Прокофьева // *Объединенный научный журнал*. 2006. № 4. С. 11-13.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Левченко М.Г.